

Stockholm 2019-11-11

Publicistklubben ber härmed att få lämna synpunkter på *En moderniserad radio- och tv-lag*, SOU 2019:39.

Robert Aschberg
ordförande

Vår referens:
Nils Funcke
nils.funcke@gmail.com
072 - 563 38 64

Till

Regeringen

ku.remissvar@regeringskansliet.se

ku.md@regeringskansliet.se

Diarienummer: Ku2019/01489/MD

Yttrande över SOU 2019:39

Inledning

Publicistklubben (PK) har sedan 1874 verkat för en vid tryck- och yttrandefrihet. Föreningen väljer därför att begränsa sitt yttrande till frågor som berör frågan om förhållandet mellan staten och medierna respektive mellan självreglering och statlig granskning.

Vår grundinställning är att alla förändringar av gällande lagar och bestämmelser ska stärka ändamålet som anges i yttrandefrihetsgrundlagen om yttrandefrihetens betydelse för den fria åsiktsbildningen samt kravet på redaktionell självständighet i yttrandefrihetsgrundlagen.

Utökad självreglering

Publicistklubben är en huvudmän för det självreglerande systemet med Allmänhetens pressombudsman (PO) och Pressens Opinionsnämnd (PON). Ett system som prövat hur pressen lever upp till de etiska regler som huvudmännen själva utformat. Systemet har fungerat väl i över 100 år och visat sig följsamt till teknikutvecklingen och förändringarna av de allmänna samhälleliga normerna.

Självregleringen har i utredningar och propositioner genom åren framhållits som något positivt. Lagstiftaren har valt att med bland annat hänvisning till PO/PON:s avstått från att införa mer långtgående bestämmelser i yttrandefrihetsgrundlagarna vad gäller skyddet av den personliga integriteten.

Även den nu lämnade utredningen ger en positiv beskrivning av pressens självreglering.

För några år sedan gick arbetet för att vidga och stärka det medieetiska systemet in i en intensiv fas. Utöver huvudmännen för PO/PON har de tre public-serviceföretagen (SvT, SR och UR) samt TV4 involverats. Arbetet har som utredningen konstaterar (s. 200) resulterat i ett gemensamt förslag att inrätta en Medieombudsman (MO) som på begäran av enskilda ska pröva om de utsatts för en oförsvarlig publicitetsskada. Förslaget innebär att bland annat etermediernas unika webbpubliceringar som idag inte prövas av Granskningsnämnden för radio och tv kommer att kunna anmälas till MO.

Vi uppskattar att utredningen rekommenderar lagstiftaren att skapa förutsättningar så att det nya medieetiska systemet kan förverkligas. Utredningen anger tre vägar, alternativ, för hur det ska göras möjligt. Ett alternativ är att ändra i radio- och tv-lagen så att bestämmelsen om skyddet för privatlivet tas bort. Alternativ två innebär att

bestämmelsen om privatlivs skyddet finns kvar i RTVL men att bestämmelsen inte ska tillämpas och som alternativ tre att bestämmelsen finns kvar och tillämpas. Det tredje alternativet avfärdas klokt av utredningen som "otillfredställande" eftersom det skulle riskera att samma ärende prövas både inom det medieetiska systemet och av den statliga prövningen inom Granskningsnämnden.

Trots viss tveksamhet och osäkerhet förespråkar utredningen alternativ två. Det innebär att bestämmelsen om skyddet av privatlivet finns kvar i lagen men inte skrivs in i de kommande sändningstillstånden. Fördelen enligt utredningen är att om det medieetiska systemet inte visar sig fungera som tänkt kan prövningen utan att kräva en ändring i RTVL återföras till Granskningsnämnden genom att skrivs in i gällande sändningstillstånd.

Denna lösning framstår som acceptabel för att möjliggöra införandet av MO. Men det har påtagliga brister.

Avsikten med de förlängda sändningstillstånden är att medierna som omfattas ska veta förutsättningarna för en relativt lång tid framöver. Det byggs in en tröghet i systemet genom att förutsättningarna för verksamheterna inte drastiskt ska kunna ändras oftare än vart 5:e år. Att under löpande tillståndsperiod återföra prövningen av den personliga integriteten stämmer illa med ambitionen om att skapa långsiktiga villkor.

Behovet av en "säkerhetsmekanism" är ett uttryck för att utredningen anser det vara ett stort steg att gå från ett detaljerad statliga tillsyn/granskning till att föra över delar av den till ett självreglerande system.

Visst, steget är stort. Men den oro som utredningen ger uttryck för framstår som obefogad. De tre public-serviceföretagen och TV4 har visat att de tar ett etiskt ansvar för sina publiceringar. Företagen har också under lång tid ställt sig bakom och tillämpat publicitetsreglerna för PO/PON utan att formellt vara anslutna till systemet.

Det hade varit en långt bättre lösning om ändringen gjorts i RTVL enligt utredningens alternativ 1. Det skulle utgöra en starkare markering från staten att den värnar programföretagens självständighet. Samt också visat att lagstiftaren har en tilltro till att programföretagen förmår upprätthålla en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. Alternativ 1 hade också inneburit att frågan om ett återförande av tillsynen vad gäller den personliga integriteten blivit en fråga för riksdagen och inte för en myndighet respektive regeringen. Att låta riksdagen äga frågan skulle innebära att ett återinförande skulle belysas på ett mer allsidigt sätt och bli föremål för en öppen diskussion och prövning. Det skulle stärka medierna självständighet.

Den lösning som utredningen föreslår är trots invändningarna godtagbar under förutsättning att den ses som första steget för att utöka distansen till den politiska makten samt minska den statliga myndighetsgranskningen av innehållet i sändningarna.

Demokratibestämmelsen

YGL öppnar för att det i lag införs särskilda regler för radio och tv sändningar. Där ges också en möjlighet för inrättandet av en nämnd med uppdrag att tillse att villkoren i sändningstillstånden följs.

Granskningsnämnden för radio och tv ska utöver att granska att sändningsvillkoren följs även utöva tillsyn så att de som på olika sätt sänder tv och radio följer bestämmelserna i RTVL följs. Det innebär bland annat ett krav på att sändningarna som helhet ska präglas av det demokratiska statskicketets grundidéer. Därtill också principen om alla människors lika värde och den enskildes värdighet.

Något motsvarande krav är inte möjligt att ställa på tryckta medier enligt den utformning tryckfrihetsförordningen har idag. Ett sådant krav skulle starkt begränsa möjligheten att ge ut tidningar och skrifter och bryta Sveriges långa tradition vad gäller tryckfriheten.

Det kan starkt ifrågasättas om den så kallade demokratibestämmelsen bör fortsätta att gälla för radio- och tv-sändningar överhuvudtaget. Frågan om bestämmelsens vara eller inte vara har inte varit föremål för utredningens överväganden. Men vi tar oss friheten att aktualisera frågan eftersom periodiska skrifter idag tillhandahåller beställ-tv. Därmed "smyger" sig demokratibestämmelsen in i en verksamhet som i övrigt faller utanför RTVL och i huvudsak regleras enligt tryckfrihetsförordningen.

Enligt vår uppfattning bör det i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägas om inte i vart fall beställ-tv bör undantas från demokratibestämmelsen. Det kan ske genom en ändring i RTVL 5 kap. 1 §. I enlighet med det sagda avvisar vi utredningens förslag att beställradio från public-service ska omfattas av demokratibestämmelsen. Den fria åsiktsbildningen och svensk medier är inte i behov av mer utan mindre statlig tillsyn.

Indragning av sändningstillstånd

Enligt 18 kap. 5 § i RTVL kan ett tillstånd att sända kommersiell radio återkallas i vissa fall. Enligt punkt 4 i bestämmelsen kan det ske om programmet blivit fällt för ett yttrandefrihetsbrott och "som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten".

Bestämmelsen är en främmande fågel i den svenska traditionen av en vid yttrandefrihet. Den påminner om indragningsmakten under första halvan av 1800-talet. Då kunde kungen dra in utgivningsbevis för periodiska skrifter.

Ett yttrandefrihetsbrott ska självfallet kunna åtalas och beivras enligt de regler som finns i yttrandefrihetsgrundlagarna. Men att en fällande dom kan resultera i att en myndighet beslutar att dra in sändningstillståndet är en oproportionerlig åtgärd. Den får ses som direkt stötande och utgår från den felaktiga premissen att en utgivare även i fortsättningen kommer att begå yttrandefrihetsbrott. Besträffningen får karaktären av ett yrkesförbud.

Till det kommer att en myndighet kommer att pröva huruvida utgivaren gjort sig skyldig till ett "allvarligt missbruk av yttrandefriheten". Det öppnar för ett tolkningsutrymme som inte bör överlämnas till en myndighet.

Publicistklubben anser att punkt 4 i angiven bestämmelse bör utmönstras.

Robert Aschberg

ordförande

Nils Funcke
föredragande